

УДК 342.9

А. В. Томчук

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Вступ. Головною метою державної політики у сфері запобігання домашньому насильству є підвищення рівня обізнаності суспільства, щодо суспільно-небезпечного явища – домашнього насильства, а також формування негативного стереотипу у осіб стосовно вказаного явища. Однак, досягнення поставленої мети є неможливим без вивчення та розуміння основних теоретичних засад такої політики, важливе місце серед яких займають принципи на яких будується державна політика у сфері запобігання домашньому насильству.

Певним аспектам в питаннях запобігання домашньому насильству приділялась увага у наукових дослідженнях Н. В. Аніщук, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяк, Б. М. Головкина, І. Д. Горшкова, О. М. Ільяшенко, Н. І. Лесяк, А. М. Ноур, Л. М. Сукмановської, Ю. В. Петрушенка, Д. В. Попова, О. М. Ткаленка, Г. О. Христової, І. І. Шуригіна та інших, однак питанню принципів державної політики у сфері запобігання домашньому насильству не приділялось достатньої уваги.

Метою статті є визначення принципів державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та їх класифікації.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до загальноприйнятого розуміння принципів права, вказане поняття необхідно розуміти, як керівні засади, які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин [1, с. 34]. Поряд з цим, деякі науковці надаючи визначення вказаному поняттю, а також досліджуючи його зміст та особливості наголошують, що при наданні вказаного визначення необхідно перш за все спиратися на певні причини, залежно від яких певне положення, закріплене в нормі, можна назвати принципом. Наприклад, Ю.П. Битяк пропонує розуміти під принципами права вихідні, об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст системи права відповідно до окремої галузі. Як справедливо зазначає вчений принципи права можуть існувати та мати значення для встановлення правового регулювання тільки при систематичному їх застосуванні при вчиненні активного регулювання правовідносин, що виникають у суспільстві. Вказані керівні ідеї не можуть існувати поза межами активного правозастосування у реальному суспільному житті [2, с. 33].

О.М. Бандурка у своїх працях зауважує, що принципи права – це об'єктивно зумовлені нормативні засади, що є своєрідним відображенням законів і закономірностей суспільного розвитку, соціальних потреб, цінностей, законів і закономірностей управління, закріплені в Основному Законі, в юридичних актах у вигляді керівних правил і норм поведінки, що відповідають цілям діяльності системи управління й визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління [3, с. 39-40].

Зважаючи на те, що принцип у будь-якій діяльності є в першу чергу основоположною ідеєю, що пронизує систему будь-яких знань і субординує їх [4, с. 302], то пропонуємо під принципами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству розуміти такі основні засади, ідеї, положення, що існують об'єктивно, можуть бути закріплені в актах чинного законодавства України та визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління органами публічного адміністрування під час здійснення діяльності з реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та ґрунтуються на соціальних потребах населення у вказаному напрямі діяльності.

У юридичній літературі класичним є поділ принципів правового регулювання на два види, залежно від конкретизації та їх дії на суспільні відносини, які регулюються нормами права, а саме загальні та спеціальні [5, с. 34]. Загальні принципи мають основоположне значення для формулювання норм будь-якої галузі права, в тому числі і адміністративного. В той же час, зміст загальних принципів права конкретизується у більш спеціальних (галузевих) правових принципах [6, с. 73].

Разом з тим, у соціологічній літературі преважує позиція про те, що принципи державної політики поділяються на загальні (універсальні) та галузеві (специфічні). Разом з тим, варто зазначити, що державній політиці щодо запобігання домашньому насильству, як і будь-якій іншій діяльності органів публічного управління, яка створює юридично-значимі наслідки притаманні також засади, які закріплено у профільному законі, а саме Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, з урахуванням наукових позицій, визначених вище щодо розподілу

засад здійснення державної політики, пропонуємо розділити принципи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству за їх деталізацією та впливом на суспільні відносини на: 1) загальні принципи; 2) спеціальні принципи.

До першої категорії загальних принципів пропонуємо відносити принципи: верховенства права, законності, юридичної визначеності, необхідності дотримання прав людини. Вказані принципи впливають на діяльність органів публічного адміністрування під час здійснення останніми будь-якої діяльності, в тому числі і реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Такі принципи зазвичай знаходять своє відображення в більш конкретних (локальних) принципах на яких базується окрема категорія/вид діяльності органів публічного адміністрування. Зважаючи на велику кількість теоретичних розробок проблематики їх змісту, а також зважаючи на те, що вказані принципи діють на суспільні відносини у сфері реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству через більш конкретні (спеціальні) принципи.

До загальних принципів також належать такі принципи, як: об'єктивності, гуманізму, доцільності, конкретності. Пропонуємо більш детально розглянути зміст вказаних принципів та їх вплив на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

Аналізуючи зміст принципу об'єктивності, а також його значення для реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, необхідно зазначити, що принцип об'єктивності передбачає недопущення упередженості з боку суб'єктів публічного адміністрування, які діють в рамках своїх повноважень, а також вчинення дій та прийняття рішень виходячи виключно з об'єктивних обставин ситуації, що склалася, виключаючи будь-який власний інтерес [7, с. 180]. Таким чином, зважаючи на зміст та значення державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід вказати, що принцип об'єктивності вказаної діяльності полягає у тому, що органи публічного адміністрування, що здійснюють дії направлені на запобігання домашньому насильству повинні приймати рішення та формувати (реалізовувати) вказаний напрям державної політики з урахуванням об'єктивно існуючих факторів, а саме: домашнє насильство за статичними даними частіше за все вчиняється або чоловіками проти жінок, або батьками проти дітей, а також соціальний статус сімей, які знаходяться в «зоні ризику» стосовно проявів домашнього насильства.

Наступним аналізованим принципом є принцип гуманізму. Здійснюючи вивчення значення принципу гуманізму на суспільні відносини С. Д. Гусарев зазначав, що визнання гуманізму основоположною ідеєю права дозволяє визначити

основні напрями її реалізації у правовій дійсності України, серед яких: удосконалення національного законодавства шляхом приведення його у відповідність до європейських стандартів у галузі прав людини; підвищення рівня правової культури шляхом загальної інтелектуалізації суспільства; створення системи гарантій незалежності правосуддя; підвищення рівня ефективності правозахисних інституцій [8, с. 49-50]. У реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству принцип гуманізму відіграє ключове значення, адже всі дії щодо запобігання домашньому насильству, які вчиняються органами публічного адміністрування повинні бути, в першу чергу, антропоцентричними. Тобто, людина (як потерпілі від домашнього насильства так і кривдники), її права, свободи, а також законні інтереси та їх дотримання повинні бути центральною ідеєю вказаних дій, а також бути направлені на їх захист та реалізацію.

Що стосується принципу доцільності, як засади реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству то, слід зазначити, що Р. А. Ромашова аналізуючи вказаний принцип у контексті юридичної відповідальності зазначає, що доцільність означає відповідність обраного виду юридичної відповідальності діянню, яке вчинено суб'єктом, який притягається до такого виду відповідальності [9, с. 261-262]. Таким чином, зміст принципу доцільності слід отожднювати із змістом принципу співмірності (відповідності). У сфері реалізації державної політики направленої на запобігання домашньому насильству зміст зазначеного принципу полягає у тому, що органами публічного адміністрування повинно бути вжито стільки заходів направлених на формування негативного стереотипу у суспільстві щодо явища домашнього насильства, а також превенції вказаного явища, щоб цього було необхідно (достатньо) для досягнення мети, яка ставиться, а саме зменшення випадків вчинення домашнього насильства.

Останнім загальним принципом притаманним державній політиці у сфері запобігання домашньому насильству є принцип конкретності. Інтерпретуючи вказане розуміння принципу конкретності до реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству необхідно вказати, що вказаний принцип необхідно розуміти через обов'язок органів публічного адміністрування у вказаній сфері діяти конкретно, тобто вчиняти чіткі, сплановані та послідовні дії направлені на досягнення мети їх вчинення, а саме на запобігання домашньому насильству.

Під спеціальними принципами у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству пропонуємо розуміти керівні ідеї, засади на яких ґрунтується діяльність суб'єктів публічного адміністрування саме у сфері

вчинення дій направлених на запобігання домашньому насильству. До переліку вказаних принципів пропонуємо відносити, ті принципи, що містяться у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 року.

При цьому, слід зауважити, що вказана законодавча норма дає лише загальний перелік засад, які притаманні діяльності органів публічного адміністрування, як у сфері запобігання, так і у сфері протидії домашньому насильству. Однак, запобігання домашньому насильству має місце у тому випадку, коли домашнє насильство фактично не розпочалося, а органи державної влади, в межах наданої їм компетенції здійснюють дії направлені на профілактику виникнення вказаного явища, а також формування стосовно зазначеного явища негативного стереотипу у суспільстві. У зв'язку з чим, до спеціальних принципів саме у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству пропонуємо відносити наступні принципи:

1) гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

2) належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;

5) ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами.

Пропонуємо більш детально дослідити вказані спеціальні принципи у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству. Першим принципом вказаної діяльності є гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина. Зазначений принцип слід відносити саме до принципів здійснення державної політики у сфері запобігання, а не протидії домашньому насильству. Зважаючи на це, зміст вказаного принципу слід розглядати з позиції того, що держава на законодавчому рівні, а та-

кож органи публічного адміністрування під час здійснення своєї діяльності повинні гарантувати постраждалим особам безпеку, допомогу у випадку вчинення щодо них акту домашнього насильства, а також охорону основоположних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення будь-яких дій направлених на запобігання або протидію проявам домашнього насильства.

Наступним принципом, який потребує аналізу у даному контексті є належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. З точки зору реалізації органами публічного адміністрування державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, слід зауважити, що аналізований принцип також має превентивний характер дії на суспільні правовідносини, адже надає розуміння того, що будь-яке повідомлення про факт вчинення домашнього насильства не залишиться поза увагою органів державної влади, буде детально перевірено та проаналізовано всі обставини ситуації, що склалася та буде прийнято обґрунтований висновок з притягненням винного до юридичної відповідальності в міру його вини. В той же час, вказаний принцип надає впевненості потерпілим особам (потенційним потерпілим особам), в тому, що вчинення щодо них домашнього насильства не є «приватною проблемою них самих», а буде належним чином досліджено з боку органів публічного адміністрування, що в свою чергу також підвищує довіру до органів державної влади та дозволяє знизити латентність явища домашнього насильства в подальшому.

Що ж стосується принципу врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, то в даному випадку слід зауважити, що такий принцип здійснює вплив на планування, а також реалізацію заходів державної політики у вказаній сфері суспільного життя. Зазначений вплив проявляється в першу чергу у тому, що зважаючи на статистичні данні, органи державної влади корегують план та стратегію проведення певних заходів, що направленні на запобігання домашньому насильству. Також, вказаний принцип забезпечує пріоритетність реалізації заходів направлених на запобігання домашньому насильству, за обмеженості у тих чи інших ресурсах, необхідних для їх реалізації.

Наступним принципом у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства. На дотриманні та реалізації вказано-

го принципу ґрунтується вся державна політика у сфері запобігання домашньому насильству, адже цей принцип формує одну з найголовніших цілей у вказаній діяльності – а саме формування негативного стереотипу у суспільстві щодо явища домашнього насильства, необхідності його викоринення та подолання, а також роз'яснення суспільству шкідливих наслідків вказаного явища, яке за своєю суттю є правопорушенням таким, як і будь-яке інше винне діяння, що завдає шкоду.

Останнім, однак не менш важливим спеціальним принципом у сфері реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству є ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами. Зважаючи на те, що кожний конкретний орган державної влади, місцевого самоврядування має чітко визначену компетенцію, в тому числі і у сфері реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Іншими словами, кожен конкретний орган державної влади або місцевого самоврядування виконує конкретні дії, що направлені на реалізацію державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. Однак, зважаючи на те, що домашнє насильство, як суспільно-шкідливе явище фактично зачіпає практично всі сфери суспільного життя, то для проведення комплексної та ефективної діяльності із запобігання домашньому насильству, необхідно проводити спільні заходи направлені на запобігання вказаному явищу. Проте, проведення таких спільних дій, не можливе без налагодження зв'язків між органами державної влади, місцевого самоврядування, що реалізують державну політику у сфері запобігання домашньому насильству. Реалізація вказаного принципу забезпечує належний рівень зв'язків між різними органами державної влади та місцевого самоврядування з питань здійснення комплексних дій у сфері запобігання домашньому насильству.

Висновок. Проаналізовані принципи є основними ідеями, які визначають вектор розвитку та запровадження державної політики у зазначеному напрямку. На їх основі формується система державної політики у сфері запобігання домашньому насильству, від якості якої і залежить ефективність всього механізму органів державної

влади і місцевого самоврядування, а також здійснення ними діяльності щодо запобігання домашньому насильству.

Література

1. Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Сущенко В.Д. Курс адміністративного права України: навч. пос. / за ред. В.В. Коваленка. Київ: ЮрінкомІнтер, 2012. 808 с.
2. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Богуцький В.В. Адміністративне право: підручник / за заг. ред. Битяка Ю.П. Харків: Право. 2010. 624 с.
3. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Золота миля. 2011. 584 с.
4. Державне управління та державна служба : словник-довідник / [уклад. О. Ю. Оболенський]. Київ : КНЕУ. 2005. 480 с.
5. Галунько В.В. Діхтієвський П.В., Кузьменко О.М., Стеценко С.Г. Адміністративне право України. Повний курс: навч. пос. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2018. 446 с.
6. Сердюк Є.В. Принципи адміністративно-правового забезпечення виборчих прав громадян України. *Інформація і право*. 2014. № 2(11). С. 72-78.
7. Ярмак І.М. Принципи об'єктивності і незалежності як основоположні принципи фінансового контролю. *Європейські перспективи*. № 12. 2013. С. 178-185.
8. Гусарев С.Д. Гуманізм як основоположна ідея сучасного правового світогляду. *Форум права*. 2012. № 32. С. 47-50.
9. Ромашова Р.А. Теорія держави та права: короткий курс: навч. пос.: Санкт-Петербург: Пітер. 2010. 304 с.

Анотація

Томчук А. В. Принципи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. – Стаття.

У статті запропоновано під принципами реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству розуміти такі основні засади, ідеї, положення, що існують об'єктивно, можуть бути закріплені в актах чинного законодавства України та визначають вимоги до системи, структури, організації та процесу управління органами публічного адміністрування під час здійснення діяльності з реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству та ґрунтуються на соціальних потребах населення у вказаному напрямі діяльності.

На підставі проведеного дослідження здійснена характеристика принципів реалізації державної політики у сфері застосування домашнього насильства та запропоновано класифікувати принципи реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству за їх деталізацією та впливом на суспільні відносини на: 1) загальні принципи; 2) спеціальні принципи.

Ключові слова: державна політика, запобігання домашньому насильству, домашнє насильство, принципи.

Аннотация

Томчук А. В. Принципы реализации государственной политики в сфере предотвращения домашнего насилия. – Статья.

В статье предложен под принципами реализации государственной политики в сфере предотвращения домашнего насилия понимать следующие основные принципы, идеи, положения, существуют объективно, могут быть закреплены в актах действующего законодательства Украины и определяют требования к системе, структуре, организации и процесса управления органами публичного администрирования при осуществлении деятельности по реализации государственной политики в сфере предотвращения домашнего насилия и основываются на социальных потребностях населения в указанном направлении деятельности.

На основании проведенного исследования осуществлена характеристика принципов реализации государственной политики в сфере применения домашнего насилия и предложено классифицировать принципы реализации государственной политики в сфере предотвращения домашнего насилия с их детализацией и влиянием на общественные отношения на: 1) общие принципы; 2) специальные принципы.

Ключевые слова: государственная политика, предотвращения домашнего насилия, домашнее насилие, принципы.

Summary

Tomchuk A. V. Principles of state policy implementation in the field of prevention of domestic violence. – Article.

The article proposes to understand the principles of state policy in the field of prevention of domestic violence to understand the following basic principles, ideas, provisions that exist objectively, can be enshrined in current legislation of Ukraine and determine the requirements for the system, structure, organization and management of public bodies. administration during the implementation of state policy in the field of prevention of domestic violence and are based on the social needs of the population in this area.

Based on the study, the principles of state policy in the field of domestic violence are characterized and it is proposed to classify the principles of state policy in the field of domestic violence prevention according to their detail and impact on public relations on: 1) general principles; 2) special principles.

Key words: state policy, prevention of domestic violence, domestic violence, principles.